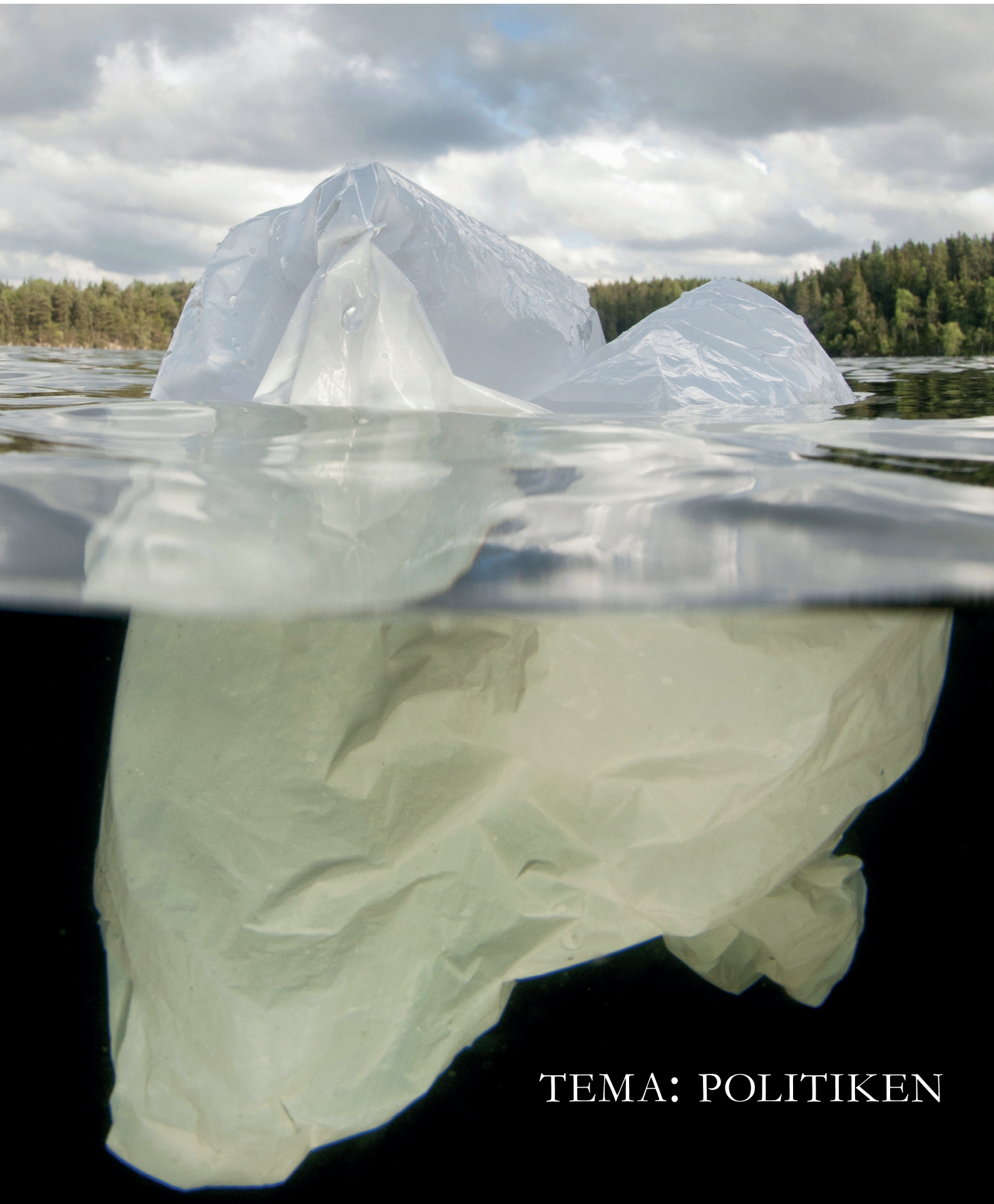

BIO DIVERSE

FRÅN CENTRUM FÖR BIOLOGISK MÅNGFALD • ÅRG 24 • NR 3-4, 2019

TEMA: POLITIKEN

Nummer 3-4, 2019

Biodiverse är en tidskrift från SLU Centrum för biologisk mångfald. Den utkommer med ca fyra nummer per år och tar upp aktuella ämnen och händelser inom svensk naturvård och internationell naturvårdsutveckling kopplat till biologisk mångfald.

ISSN:1401-5064

Ansvarig utgivare

Tuija Hilding-Rydevik, CBM

Redaktör, produktion och layout

Annika Borg, CBM

Box 7016

750 07 Uppsala

Tel 018-67 12 12

Redaktion

Annika Borg, Torbjörn Ebenhard,

Tuija Hilding-Rydevik, Håkan Tunón

E-post: biodiverse@slu.se

Webb: www.biodiverse.se

Upplaga

5 600 ex

Tryck

Lenanders Grafiska AB

Artikelförfattare i detta nummer:

Annika Borg

Karin Hogstrand

Torbjörn Ebenhard

Mike Jones

Gunvor G Ericson

Rececka Le Moine

Mats Forslund

Mia Maria Ronell

Thomas Hahn

Johan Samuelsson

Tuija Hilding-Rydevik

Anki Weibull

Respektive författare står för innehållet i artiklarna.

Centrum för biologisk mångfald

SLU Centrum för biologisk mångfald (CBM) bedriver forskning, utrednings- och kommunikationsverksamhet om relationen mellan biologisk mångfald och samhälle. CBM kombinerar forskning inom naturvetenskap, humaniora och samhällsvetenskap i ämnesöverskridande projekt, vilket ger unika möjligheter att utveckla helhetskoncept för att förstå biologisk mångfald. CBM är en del av Sveriges lantbruksuniversitet, SLU.

Politiska mål färdas i en omskapande samhällelig process

Teorin om hur politik ska genomföras sågs i början av 1950-talet som en linjär process. Idéerna uppifrån skulle rena och klara färdas ner genom systemet och leda till förväntade resultat. Senare forskning inom bland annat statsvetenskap har dock visat att politiska mål och lagstiftning alltid kan tolkas och omtolkas av genomförande organisationer, tjänstemän med flera. Detta tolkningsutrymme är särskilt tydligt i den lagstiftningstradition Sverige har, det vill säga ramlagar som inte i detalj stipulerar genomförandet.

Det innebär att resultaten inte alltid blir som förväntat. Vissa talar om detta som ett genomförandegap.

För några år sedan ansåg myndigheter att det var fel på genomförandet av lagstiftningen för miljökonsekvensbeskrivning (MKB). Men det var inget fel på politiken eller lagstiftningen. Den dåvarande formuleringen i lagstiftningen hade dock en helt föråldrad syn på hur planering går till i praktiken och vilken roll som information spelar i att påverka beslut. Detta hade den internationella forskarkåren länge påpekat för olika nationella MKB-system. Forskning kring den svenska implementeringen visade också att genomförandet var svårt på grund av detta. Lagstiftningen hade heller inte kraft att ändra planeringen. Utvärderingar av MKB-praktiken i flera länder visade att MKB-praktiken har dålig verkningsgrad, det vill säga den når inte målen med lagstiftningens intentioner.

Det står helt klart att det idag finns ett stort gap mellan det akut dåliga tillståndet för biologisk mångfald, och de mycket goda intentionerna i internationella mål (till exempel i konventionen om biologisk mångfald) och svenska nationella politiska mål (till exempel i Sveriges miljömål). Är det fel på konventionerna, miljömålen, lagstiftningen eller den praktiska implementeringen är frågan? Och vilken roll spelar civilsamhället bortom lagstiftning och politik? Och när lösningar och konflikter uppstår om tolkningarna av mål och lagstiftning, hur kommer vi då vidare? I årets sista nummer av Biodiverse beskrivs, genom olika perspektiv, hur miljöpolitiken styrs och implementeras. Vi belyser sammanhang och företeelser på denna arena, och lyfter upp hur olika aktörer och intressenter ser på vilka vägar som står öppna i arbetet med att på nationell nivå främja den biologiska mångfalden.

Vi måste sluta gapet mellan mål och resultat i relation till tillståndet för biologisk mångfald. Snarast.

TUIJA HILDING-RYDEVIK, FÖRESTÅNDARE CBM

Foto: Annika Borg

Om omslaget

Många av de miljöhot vi ser är bara toppen av isberget. Klimatförändringarna, jordutarmningen, förlusten av biologisk mångfald. Eller som på bilden: den ständigt ökade mängden av plastskräp i naturen. Samtidigt kan isberget som symbol också vara verktyg för förståelsen av hur vi kan arbeta för en bättre värld.

Läs mer på sidan 18-19.

Foto: Tobias Dahlin/Azote

I detta nummer:

- 4 Rebecka Le Moine:
Krönika
- 5 Några aktuella förkortningar
- 6 Gunvor G Ericson:
Ökade natursatsningar med regeringens budgetförslag
- 8 Karin Hogstrand:
Naturvårdsverket: Biologisk mångfald behöver prioriteras i miljöarbetet
- 10 Torbjörn Ebenhard:
Aktörer och drivkrafter
- 12 Anki Weibull:
Nytt ramverk för biologisk mångfald: Lång väg mot nya mål
- 14 Nya publikationer
- 16 Tuija Hilding-Rydevik och Torbjörn Ebenhard:
Ansaret för biologisk mångfald
- 18 Mike Jones:
Samhällsomställning krävs för att minska förlusten av biologisk mångfald
- 20 Thomas Hahn:
Ekonomisk tillväxt – viktigare än hållbar utveckling?
- 22 Annika Borg:
Naturvårdsverket om årets licensjakt på varg
- 24 Mats Forslund:
Går det att komma vidare i rovdjursfrågan?
Svaret är ja – om viljan finns
- 26 Johan Samuelsson:
Utökat samarbete + nytt från ArtDatabanken
- 28 Baksidan:
Elektronisk prenumeration, ny konferens 2020 och God Jul!

Foto: Annika Borg

Foto: Melker Dahlstrand/Sveriges riksdag

Illustration: Fredrik Saarkoppel

28

Rebecka Le Moine är sedan 2018 riksdagsledamot för Miljöpartiet. Hon har varit en av initiativtagarna till att uppmärksamma biologiska mångfaldens dag 22 maj. För sitt arbete med detta, och för att hon "lyckas med konststycket att göra biologisk mångfald intressant för alla" utsågs hon 2017 till Årets miljöhjälte av Världsnaturfonden WWF.

Foto: Miljöpartiet

Krönika: Rebecka Le Moine

Jag har länge undvikit politiken. Detta för att jag tänkt att det räcker att vara utbildad naturvårdsbiolog. Jag kan bidra med fakta, där och då det finns behov. Politiker får väl höra av sig till experter i de fall de själva inte vet, och är det något som berör våra ekosystem och våra arter, så förväntar jag mig att de ber om hjälp från forskarna. Oj, vad jag var naiv! Jag har lärt mig mycket det senaste året som riksdagsledamot, i mitt arbete att etablera en stark naturpolitik.

Vi har baxat oss in i en tid där materialism och konkurrens värderas högre än känslor och samarbeten. Där ekonomi och ekologi har dragits åt olika håll, fast att de egentligen är sammanflätade. Det lämnar oss i ett stort trassel och med en hård och svår knut att lösa.

De senaste 50 åren har trycket på planeten ökat, och kommit över en gräns. Vi har passerat gränsen för hur mycket planeten klarar av att ge oss, gått över planetens biokapacitet. Biokapaciteten har minskat, eftersom att det ökade trycket på nya prylar, mer prylar, mer allting, har lett till att arterna betalat priset när vi har industrialiserat naturen. Och det är ingen slump, det är politiska beslut som ligger till grund. Eller?

Ekologens kunskap och bedömningar har lyst med sin frånvaro i underlagen som har gått till politiker. Jag har frågat mig själv, hur det kommer sig att lagen inte skyddar akut hotade arter? Hur

kommer det sig att vi fortfarande tjänar mer på att förstöra ekosystem, än på att bygga upp och stärka dessa? Hur vi kan lägga hela arters fortsatta möjlighet till existens, på frivillighet?

I min vilja att inkludera fler i vår demokrati, utöver människan, ställde jag upp i riksdagsvalet 2018: för att kämpa för naturens rättigheter. Döm om min förvåning när jag faktiskt kom in i riksdagen, med mandat att kämpa för våra medarter! Sedan dess har jag drivit på för att få skyddet, skötseln, satsningarna och styrmedel att utgå från ekologisk relevans, snarare än från färdigbestämda tabeller och listor. Jag har försökt att förmedla kunskap och engagemang för naturen, och presenterat ett förslag om att låta naturen få egna rättigheter. Att betrakta livet som något annat än resurser för människan.

Men ibland slås jag av hopplöshet. När rödlistan, de planetära gränserna och IPBES-rapporten kastas i papperskorgen, blir det väldigt svårt att bedriva naturpolitik. Kunskapsnivån måste höjas, frågan måste få utrymme.

2020 kommer vara ett viktigt år för den biologiska mångfalden. Konventionen för biologisk mångfald ska få ett uppdaterat ramverk, vilket ska bestämmas nästa höst i Beijing. Låt oss hoppas att det blir ett riktigt Parisavtal för naturen som hjälper frågan hamna där den hör hemma: som högsta prioritet.

Några aktuella förkortningar

I detta nummer av Biodiverse förekommer en hel del namn och förkortningar på olika organisationer, konventioner, program etc. För att göra det lite lättare för er läsare, och för att förklaringar inte ska behöva upprepas genom artiklarna, har vi här samlat de som förekommer mest i texterna.

Förkortningar som förekommer i detta nummer

CBD: Convention on Biological Diversity. FN:s konvention om biologisk mångfald, ett FN-fördrag som syftar till bevarande och uthålligt nyttjande av den biologiska mångfalden, samt till en rättvis och skälig fördelning av de resurser som följer av användandet av genetiska resurser.

CITES: Convention on International Trade in Endangered Species. Kallas också Washingtonkonventionen efter platsen där konventionen förhandlades fram. CITES är ett multilateralt avtal som reglerar internationell handel med hotade djur och växter.

CMS: Convention on the Conservation of Migratory Species of Wild Animals. Kallas också Bonnkonventionen, och är en global miljökonvention för skydd av flyttande vilda djurarter, deras livsmiljöer och flyttvägar.

FAO: FN:s livsmedels- och jordbruksorganisation. FAO bidrar med kunskap och kunskapsöverföring om jordbruks-, skogs- och fiskefrågor inom ramen för en hållbar utveckling.

FSC: Forest Stewardship Council, internationell medlemsorganisation som arbetar för att världens skogar ska brukas ansvarsfullt. Certifierade företag följer FSC:s regler (standards) för skogsbruk och spårbarhet. De som följer reglerna får märka sina produkter med FSC:s varumärke. FSC-märket gör att konsumenter och företag kan välja varor av trä som kommer från ett ansvarsfullt skogsbruk.

IPBES: The Intergovernmental Science-Policy Platform on Biodiversity and Ecosystem Services. En mellanstatlig plattform som gör helhetsbedömningar av tillståndet för biologisk mångfald och ekosystemtjänster.

IUCN: International Union for Conservation of Nature, grundades 1948 och har betecknats som världens största

ta naturvårdsorganisation, med över ett tusen ideella organisationer, myndigheter och stater som medlemmar. IUCN arbetar för att det på vetenskaplig grund ska bedrivas ett uthålligt nyttjande, skydd och bevarande av naturresurser.

IPCC: Intergovernmental Panel on Climate Change. FN:s klimatpanel som sammanställer det vetenskapliga kunskapsläget kring klimatförändringar, konsekvenser och möjliga lösningar.

UNDP: United Nations Development Programme. FN:s utvecklingsprogram, som finns i 170 länder för att, tillsammans med länderna själva, arbeta för att hitta lokala lösningar för att stärka demokratin, minska fattigdomen, förebygga och lösa konflikter samt arbeta mot miljöförstöring och spridning av hiv och aids.

UNEP: United Nations Environment Programme, FN:s miljöprogram, ett organ som samordnar FN:s miljöarbete.

UNFCCC: United Nations Framework Convention on Climate Change. En av tre "Rio-konventioner", som antogs vid "Rio Earth Summit" 1992. Dess systerkonventioner är CBD och FN:s konvention för bekämpande av ökenspridning.

WCMC: World Conservation Monitoring Centre. En brittisk ideell organisation som samlar, producerar och sprider data om biologisk mångfald och miljövärd. Samarbetar med FN-organet UNEP inom UNEP World Conservation Monitoring Centre (UNEP-WCMC).

WWF: World Wildlife Fund, en oberoende, internationell och partipolitiskt obunden miljö- och naturvårdsorganisation som bildades 1961. I många länder finns nationella WWF-organisationer, i Sverige Stiftelsen Världsnaturfonden WWF.

Foto: Melker Dahlstrand / Sveriges riksdag.

Ökade natursatsningar med regeringens budgetförslag

Vi står inför stora utmaningar vad gäller både klimatförändringar och artförlust. Flera av punkterna i Januariavtalet som förhandlades fram i och med regeringsbildningen handlar om biologisk mångfald, och till sin hjälp har politiker en rad verktyg för att göra skillnad.

Foto: Kristian Pohl / Regeringskansliet

TEXT:

GUNVOR G ERICSON
STATSSEKRETERARE
HOS MILJÖ- OCH
KLIMATMINISTER SAMT
VICE STATSMINISTER
ISABELLA LÖVIN

När binas surr tystnar, när fågelkvitter vi känner från vår barndoms somrar hörs på vintern och när skogarna är mer utsatta för stormar och skadegörare än någonsin förr, då vet vi att något är fel. Ensidigt brukad mark, spridningen av föroreningar och dramatiska klimatförändringar samverkar med överfiske, skövling och invasiva arter. Det bildar en giftig cocktail: En miljon arter riskerar utrotning. Mängden insekter, rovfisk och däggdjur krymper i en rasande takt. Planeten brinner.

Den utmaning vi står inför är inte mindre än så. Till vår hjälp har vi politiker i Sverige verktyg som statsbudgeten, myndigheterna och möjligheten att

med lagens hjälp främja eller förbjuda. Vi har de svenska miljömålen, FN:s hållbarhetsmål, EU-åtaganden och Aichimålen. Dessa verktyg ska vi använda fullt ut.

Vi som vill agera har vetenskapen på vår sida. IPBES-rapporten har fått ett stort genomslag, liksom larmen om pollinatörers utsatthet och FN:s klimatpanel IPCC:s rapport om markanvändning. Under det senaste decenniet har en förståelse för den akuta situationen med klimatförändringarna spridit sig bland människor. Kanske börjar vi skönja konturerna av en bred debatt även om den biologiska mångfalden och ekosystemtjänster? Det

vore välkommet. Det skulle stärka möjligheterna att vidta kraftfulla åtgärder.

BIOLOGISK MÅNGFALD I JANUARIAVTALET

Det politiska arbetet är påbörjat. Regeringen och dess samarbetspartier har tagit fram ett Januariavtal. Flera av punkterna handlar om den biologiska mångfalden. Vi slår gemensamt fast att insatserna för den biologiska mångfalden ska förstärkas. Från detta avtal vill jag särskilt lyfta fram tre insatser:

Ett åtgärds paket för att stärka förutsättningarna för pollinatörer ska tas fram: Arbetet för att vända den skrämmande utvecklingen för pollinatörer får en rivstart genom en satsning på 70 miljoner kronor i budgetpropositionen för 2020. En del av dessa pengar går till miljö-övervakning. Inte minst tack vare frivilliga insatser och medborgarforskning har vi ett utmärkt bidrag till arbetet med miljö-övervakning i Sverige, men mer måste göras. När det gäller situationen för pollinatörer har vi delvis blivit hänvisade till forskning från andra länder. Nu ska kunskapen om läget här hemma bli bättre. Budgetsatsningen går även till ett åtgärdsarbete. Den exakta formen för detta är inte beslutad ännu, men fokus kommer att ligga på praktiska åtgärder som ger konkreta resultat. Jag hoppas att många vill hjälpa till i detta arbete.

Det hållbara fisket ska utvecklas med åtgärder för att minska bottentrålning i känsliga områden i Sverige och EU: Alltför ofta pratar vi om biologisk mångfald å ena sidan, och hav å andra sidan. Naturligtvis står havet inför unika utmaningar som inte återfinns på land. Men förlusten av biologisk mångfald och ekosystemtjänster är minst lika akut under ytan som ovan den. Förvaltningen av våra hav måste vara ekosystembaserad. I Januariavtalet finns flera åtgärder för att miljöanpassa fisket. Inte minst handlar det om att skydda havsbotten från trålning genom ett generellt stopp för bottentrålning i skyddade områden.

Staten ska vara föregångare i hållbart skogsbruk och visa stor naturhänsyn: Redan under förra mandatperioden påbörjade regeringen ett arbete med att öka naturhänsynen i det statliga skogsbruket. Då fick de stora markägarna Fortifikationsverket och Statens fastighetsverk tydliga uppdrag om att arbeta med grön infrastruktur och kontinuitetsskogsbruk. I Januariavtalet sätter vi återigen fokus på vikten av stor naturhänsyn i det statliga skogsbruket där staten ska vara föregångare. Ett nytt Sveaskogsprogram ska tas fram.

NU ÖKAR NATURSATSNINGARNA IGEN

När riksdagen röstade igenom Moderaterna och Kristdemokraternas budget för ett knappt år sedan innebar det ett dräpslag mot den svenska naturvården. Den utökade nyckelbiotopsinventeringen stoppades och anslagen för skydd och skötsel av värdefull natur nära halverades.

Konsekvenserna blev högst kännbara för många naturvårdshandläggare och för länsstyrelsernas möjligheter att exempelvis rusta upp i naturreservaten och att bekämpa invasiva arter. Bland skogsägare fanns många som fick vänta på ersättning för att skydda värdefull natur.

Nu vänder det. Genom regeringens förslag till statsbudget för 2020 stärks återigen naturvårdsanslagen. Ytterligare 200 miljoner kronor ska gå till Naturvårdsverkets och länsstyrelsernas arbete med att skydda värdefull natur, inte minst skogar. Regeringen går också fram med en satsning på 400 miljoner kronor för att stärka skötseln av skyddad natur, stärka arbetet mot invasiva arter, att bevara hotade arter, viltförvaltning samt restaurering och anläggande av våtmarker.

ETT AMBITIÖST GLOBALT RAMVERK FÖR BIOLOGISK MÅNGFALD

Runt 75 procent av jordens landareal bedöms vara påtagligt påverkad av människors aktiviteter. Frågan om biologisk mångfald och ekosystemtjänster är i allra högsta grad global.

Nästa år äger en rad viktiga internationella möten om biologisk mångfald rum. Kronan på verket blir förhoppningsvis en överenskommelse om ett ambitiöst globalt ramverk för biologisk mångfald. Inom FN-konventionen om biologisk mångfald (CBD) pågår nu ett intensivt arbete med att förbereda inför det avgörande mötet i Kunming, Kina, i oktober 2020.

Planen är att ramverket ska ersätta den strategiska plan som beslutades 2010 och som innehåller 20 så kallade Aichimål, inklusive det omtalade målet om att minst 17 procent av land och insjöar samt 10 procent havsområden ska skyddas till 2020.

Inom detta arbete blir det avgörande att hitta en tydlig vision och mätbara mål. Parisavtalet har sitt 1,5 graders-mål. Vad är det som ska vägleda det globala arbetet för biologisk mångfald och ekosystemtjänster under det närmaste decenniet? Denna fråga och många andra frågor och förhandlingar om biologisk mångfald kommer att uppta min uppmärksamhet under hela nästa år.

Läs mer:

<https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2019/09/stora-satsningar-pa-vardefull-natur-i-regeringens-budgetproposition/>
<https://www.regeringen.se/artiklar/2019/10/regeringens-linje-for-konventionen-om-biologisk-mangfald/>

Naturvårdsverket: Biologisk mångfald behöver prioriteras i miljöarbetet

Klimatförändringarna och utarmningen av den biologiska mångfalden är de områden som behöver prioriteras i miljöpolitiken under de kommande åren. Det är en av Naturvårdsverkets slutsatser i den senaste fördjupade utvärderingen av miljömålen, som lämnades till regeringen i januari i år.

Sedan 1999 har Sverige haft nationella miljömål som är beslutade av riksdagen. De följs upp årligen och vart fjärde år görs en fördjupad utvärdering som beskriver hur förutsättningarna att nå miljömålen ser ut och vad som behöver göras för att vi ska närma oss målen. Den senaste fördjupade utvärderingen av miljömålen visar att vi bara kommer att nå ett av de sexton miljö kvalitetsmålen till år 2020. Utvecklingen i miljön är positiv när det gäller bland annat luftkvalitet och försurning. Men på andra viktiga områden, bland annat ekosystemens återhämtning och bevarandet av biologisk mångfald, går utvecklingen åt fel håll.

ÅTGÄRDER HÄNGER IHOP

I den fördjupade utvärderingen lyfter Naturvårdsverket fram klimatförändringarna och utarmningen av den biologiska mångfalden som de frågor som behöver prioriteras i miljöpolitiken under de kommande åren. Det finns flera starka skäl till detta. Utvecklingen i miljötillståndet är negativ för båda dessa områden såväl globalt som nationellt, vilket riskerar att orsaka irreversibla skador både på miljön och människors välfärd. Båda områdena påverkar möjligheterna att nå de flesta av de övriga miljömålen. Utarmningen av biologisk mångfald förstärks dessutom av klimatförändringarna samtidigt som en utveckling av livskraftiga ekosystem är viktig för att stå emot effekterna av klimatförändringarna. För att bromsa den negativa utvecklingen krävs en snabb omställning av samhället, inte minst behöver våra konsumtionsmönster och produktionsprocesser förändras.

TEXT: KARIN HOGSTRAND,
PROJEKTLEDARE FÖR
"FÖRDJUPAD UTVÄRDERING
AV MILJÖMÅLEN 2019",
NATURVÅRDSVERKET

EU-POLITIKEN VIKTIG

Globalt är tillståndet för den biologiska mångfalden allvarligt. Inom EU och i det internationella samarbetet behöver Sverige agera för en ökad takt i genomförandet av bland annat konventionen om biologisk mångfald. FN:s nuvarande strategiska plan för biologisk mångfald går ut 2020. Det är viktigt att de nya mål som ska tas fram blir ambitiösa och kunskapsbaserade. Sverige bör också verka för att EU:s fiske- och jordbrukspolitik i högre grad används för att uppnå de mål som finns för EU:s miljöpolitik. Naturvårdsverket anser att EU:s olika stöd- och ersättningsformer som till exempel landsbygdsprogrammet, fiskefonden, regionala utvecklingsfonden och LIFE ska stödja arbetet med ekosystemansatsen och en grön infrastruktur.

MINSKA GLOBAL PÅVERKAN

Vi behöver också bli mer medvetna om hur konsumtionen i Sverige påverkar miljön i andra länder. Idag bidrar till exempel vår svenska konsumtion av kött och palmolja till avskogning med flera tusen hektar per år i Latinamerika, Sydostasien och Afrika. Metodiken för att mäta den konsumtionsrelaterade miljöpåverkan har utvecklats betydligt under de senaste åren och nu finns underlag för att mäta flera aspekter med tillräcklig noggrannhet. Det krävs fortsatt arbete för att utveckla indikatorer och säkerställa dataförsörjning, särskilt för andra påverkanskategorier än klimat.

Sverige har ett ansvar för de miljöproblem vår konsumtion skapar, oavsett var i världen de uppstår. Naturvårdsverket ser det som en angelägen

Sverige når bara ett av sexton uppsatta miljömål. På viktiga områden, bland annat ekosystemens återhämtning och bevarandet av biologisk mångfald, går utvecklingen åt fel håll. Det ekologiska sammanhången i landskapet behöver stärkas, till exempel, för att vi ska nå målen bättre. Artrika landskap, som bildens naturbetesmark med orkidén Adam och Eva (*Dactylorhiza sambucina*), behöver också bli fler.

Foto: Amika Borg

uppgift att ta fram strategier för hur Sverige snabbt kan minska klimat- och miljöpåverkan i andra länder orsakade av vår konsumtion.

På det nationella planet behöver vi också öka takten i arbetet för att nå de svenska miljömålen. Genom att göra det bidrar vi också till Sveriges implementering av de globala hållbarhetsmålen. Regeringen har tydligt uttalat att Sverige ska vara ledande i genomförandet av de globala målen och att miljömålen utgör Sveriges sätt att uppnå hållbarhetsmålen ekologiska dimension på det nationella planet.

SATSA PÅ GRÖN INFRASTRUKTUR

För att minska utarmningen av biologisk mångfald i Sverige behöver de ekologiska sammanhängen i landskapet och den gröna infrastrukturen stärkas. Många goda insatser görs redan men ännu mer behöver göras. Ett stort problem för att upprätthålla den biologiska mångfalden är fragmenteringen av landskapet. De ekologiska sammanhängen i landskapet, konnektiviteten, behöver stärkas i jordbrukslandskapet, skogen och den bebyggda miljön. Under de senaste åren har flera nationella myndigheter och länsstyrelserna tagit fram underlag och utarbetat planer för grön infrastruktur i landskapet. Det krävs stora insatser

framöver för att realisera dessa planer i alla delar av landet, i såväl tätbebyggd miljö som i jord- och skogsbrukslandskapet.

Skogsbruket kan göra mycket för att stärka konnektiviteten, artsammansättningen och den genetiska mångfalden genom att i högre grad använda skogsbruksmetoder som inte kalläger marken. Det är dock viktigt att miljöhänsyn tas även i områden som brukas med hyggesfria metoder. En ökad användning av lämpliga hyggesfria metoder i skogsbruket skulle också kunna stärka de sociala och kulturhistoriska värdena i skogen, öka kolbindningen och minska försurningen.

ÖKAT ANSVAR FRÅN STATEN

Den offentliga sektorn behöver vara ett gott föredöme genom att ta ett ökat ansvar för sin egen miljöpåverkan, bland annat som markägare. Staten, direkt och genom sina företag, är idag Sveriges största markägare med stora arealer produktiv skogsmark. Naturvårdsverket anser att den offentligt ägda skogen ska förvaltas på ett långsiktigt hållbart sätt. I den fördjupade utvärderingen har vi också föreslagit att produktionsskog från Sveaskog bör användas som ersättningsmark för att byta mot värdefulla områden som behöver skyddas.

Läs mer:

På webbplatsen sverigesmiljomal.se finns samtliga rapporter från den fördjupade utvärderingen att ladda ner.

Aktörslandskapet

– sektorer, relationer, drivkrafter

Vilka är miljöpolitikens olika aktörer? På vilka nivåer och i vilka delar av samhället agerar de, och vilka relationer har de till varandra? Här presenteras ett sätt att visa detta i ord och bild.

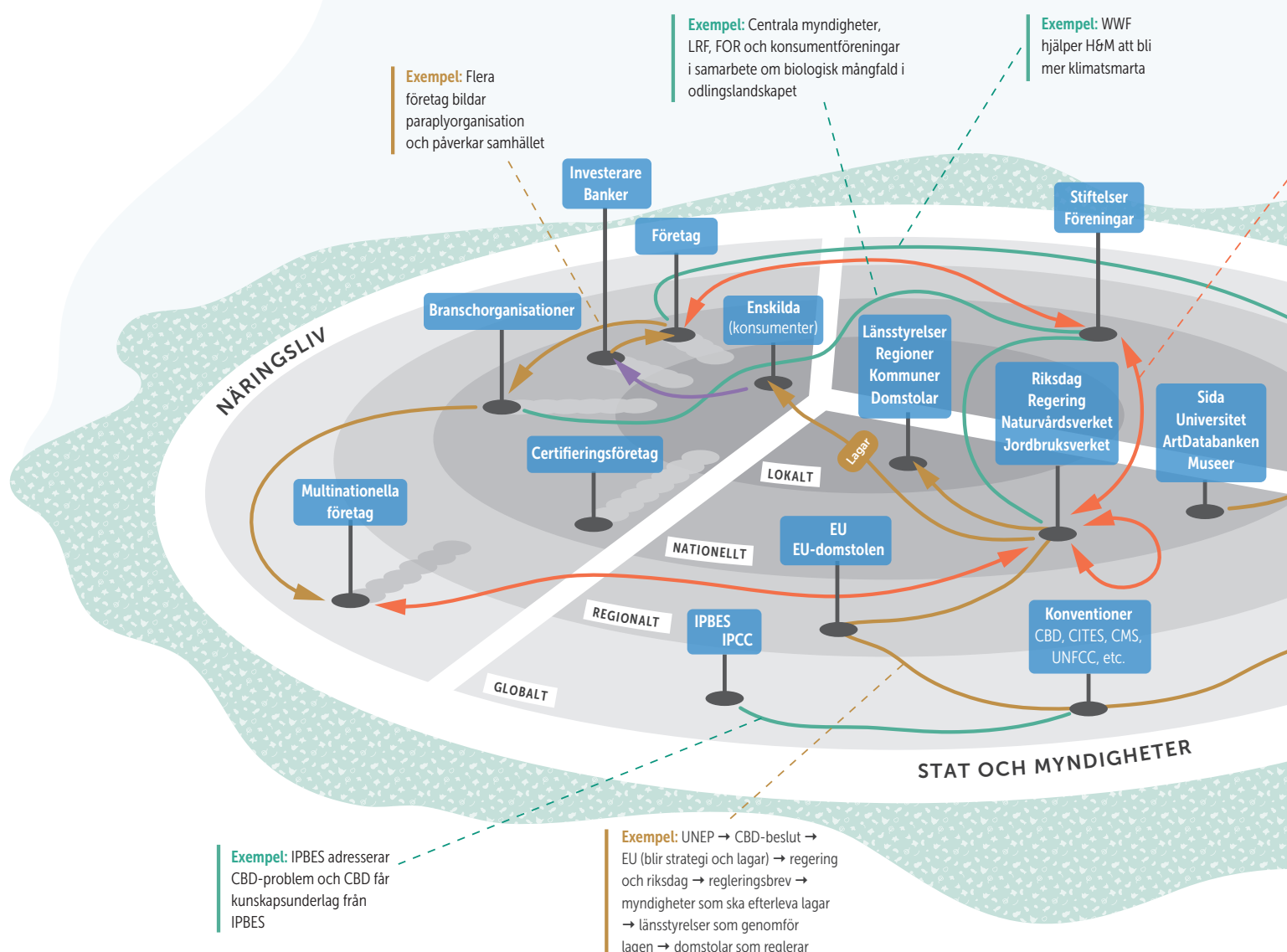

Illustration: Elsa Wikander/Azote

Miljöpolitik handlar om alla de samhällsprocesser som påverkar biologisk mångfald, både positivt och negativt, och berör därmed ett stort antal aktörer, som alla har sina mål och intressen. Alla artiklar i detta nummer av Biodiverse handlar om vilka dessa aktörer är, vad de gör, och hur de förhåller sig till varandra. Figuren här intill är ett försök att grafiskt visa detta "aktörslandskap", ur ett svenskt perspektiv.

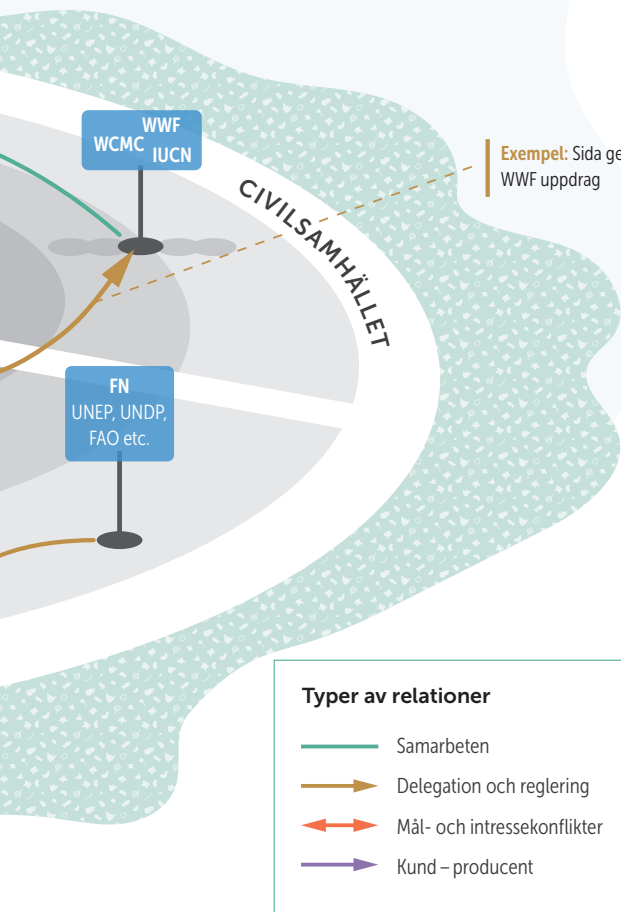
Många av de verksamheter som bedrivs av aktörerna utgör indirekta och direkta drivkrafter som orsakar ohållbart nyttjande och förlust av biologisk mångfald. Samtidigt är det också dessa aktörer som har makten, förmågan och ansvaret att vända förlustkurvan, genom att åstadkomma den fundamentala samhällsförändring som IPBES globala rapport säger är nödvändig.

Aktörerna går att klassificera på flera olika sätt – här visar vi en uppdelning efter **samhällssektor** (stat och myndigheter, näringsliv, och civilsamhället) och **rumslig skala**, från globala till lokala aktörer. De olika blå skyltarna visar exempel på viktiga **aktörer**, eller kategorier av aktörer, och var de hör hemma i landskapet. Många av dem, särskilt bland näringslivets aktörer, kan vara aktiva på alla rumsliga skalor.

Aktörerna är sammanbundna genom olika typer av relationer, som påverkar vad de gör, i ett ytterst komplext samspel. Vi har urskilt fyra olika typer av relationer här (det finns säkert fler): samarbeten, delegation och reglering, mål- och intressekonflikter, och kund-producent-förhållande, och visar i figuren några exempel på sådana relationer, med tonvikt på sådana som gynnar biologisk mångfald. Många existerande relationer leder dock till fortsatt utarmning av mångfalden.

Exempel: Myndigheter med klimatfokus (t.ex. Energimyndigheten) ↔ naturvårdsorienterade myndigheter och organisationer med biologisk mångfald i fokus

Exempel: Sida ger WWF uppdrag

Samarbeten gynnar alla inblandade parter, i de tre exempel som visas här främst genom kunskapsdelning. Samhällets hierarkiska styrning, från internationella avtal, riksdag och regering till centrala myndigheter, länsstyrelser och kommuner, med redskap som lagar och policy mål får exemplifiera kategorin delegation och reglering. Även civilsamhället ingår i denna hierarki, genom till exempel uppdrag till ideella organisationer.

Mål- och intressekonflikter är vanliga i detta aktörslandskap, och leder ofta till negativa effekter för biologisk mångfald och är svåra att hantera i genomförandet av miljöpolitiken. Relationen mellan enskilda personer i rollen som konsument och näringslivets olika aktörer kan vara antingen bra eller dålig för biologisk mångfald, beroende på hur produktionen och konsumtionen ser ut.

Se sid. 5 för förklaringar av förkortningarna.

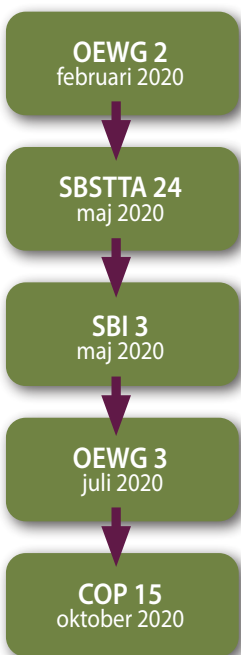
Foto: Annika Berg

TEXT OCH IDÉ:
TORBJÖRN EBENHARD,
FORSKNINGSLEDARE OCH
STF. FÖRESTÅNARE, CBM

Nytt ramverk för biologisk mångfald: Lång väg mot nya mål

Det är nu dags att ta fram ett nytt globalt ramverk med mål för biologiska mångfald som ska hjälpa världens länder att genomföra konventionen om biologisk mångfald. Det är en lång process av möten, förhandlingar och diskussioner. Naturvårdsverkets Anki Weibull, som själv deltar i processen för Sveriges räkning, berättar om hur det går till.

Processen för att ta fram nya miljömål inom konventionen för biologisk mångfald:

Konventionen om biologisk mångfald har tre övergripande mål – att bevara biologisk mångfald, att på ett hållbart sätt nyttja biologisk mångfald, och slutligen att en rättvis fördelning ska ske av de vinster som uppstår vid användandet av genetiska resurser.

För att nå konventionens mål har parterna till konventionen, det vill säga världens länder, antagit en strategisk plan med 20 mål, de så kallade Aichimålen namngivna efter den provins i Japan där mötet hölls. Planen beslutades år 2010 i Nagoya, och gäller mellan 2011–2020. Tiden för den nuvarande planen lider alltså mot sitt slut och det är dags att besluta om ett nytt ramverk för biologisk mångfald efter 2020.

FRÅN GLOBALT TILL NATIONELLT

Hur genomförs den strategiska planen för att nå målen i världens länder? Först ska sägas att den globala planen inte ger vägledning i hur parter ska genomföra den nationellt. Därför har alla länder antagit någon form av nationell plan för sitt genomförande. I Sverige har vi införlivat de Aichimål som inte redan omfattades i vårt miljömålsarbete som egna, nya, etappmål i det övergripande nationella miljöarbetet. Nationellt sett följer vi på Naturvårdsverket, tillsammans med sammanlagt 18 myndigheter, upp miljömålen årligen och lite mer fördjupat ungefär vart fjärde år. Dessa uppföljningar ligger till grund för vår nationella rapportering till CBD.

Tidigare i år lämnade vi vår sjätte nationella rapport till CBD. Den nationella rapporten kommer tillsammans med alla andra länders rapporter att komplettera syntesrapporten Global Biodiversity Outlook 5 (GBO5) som summerar hur det gått

att genomföra Aichimålen. GBO5 bygger till stor del på en global rapport för biologisk mångfald och ekosystemtjänster, och kommer lanseras i maj 2020. Redan nu finns en preliminär sammanfattning som bidrar som grund för arbetet med att ta fram det nya ramverket (med mål och möjligtvis delmål) för biologisk mångfald som ska gälla efter 2020 och framåt.

TILLSTÅNDET FÖR VÄRLDENS BIOLOGISKA MÅNGFALD

Tidigare i år tog den mellanstatliga kunskapsplattformen IPBES fram en global rapport som beskriver tillståndet för världens biologiska mångfald och ekosystemtjänster. Rapporten visar tydligt att vi inte når målen för biologisk mångfald i världen. Det är uppriktigt sagt en ganska dystert läsning. Den globala rapporten visar att man nått endast fyra av Aichimålen.

Inom CBD är många parter överens om att Aichimålen trots allt är en bra utgångspunkt för det nya ramverket. Dock efterlyser parterna en bättre struktur, mätbara mål, att det kommande ramverket ska reflektera konventionens tre övergripande mål, och utgå från de vetenskapliga resultaten i IPBES globala rapport men också inkludera andra kunskapssystem. Att ha ett brett deltagande, god förankring, fortsatt hög ambitionsnivå samtidigt som målen ska vara realistiska har också lyfts fram. Och så klart, att de ska adressera de områden som saknas i den nuvarande planen. Ja, man kan säga att om allas önskemål ska sammanfattas så vill parterna helt enkelt ha mer av allt! Än så länge är det alltså en lång väg att gå för att omvandla denna långa önskelista till ett nytt globalt ramverk för biologisk mångfald.

Foto: privat

TEXT: ANKI WEIBULL,
NATURVÅRDSVERKET

PROCESSEN FRAMÅT

Vanligtvis förbereds besluten till partsmöten för CBD genom att frågorna förhandlas i två olika undergrupper, där den ena är en teknisk/vetenskaplig grupp (den förkortas SBSTTA) och den andra är en grupp som fokuserar på genomförande (den kallas SBI). Det gäller till viss del även förberedelserna av att ta fram det nya ramverket för biologisk mångfald. Men på förra partsmötet som ägde rum i november förra året (COP14) beslutades att även tillsätta en särskild arbetsgrupp vars mandat är att fokusera på det nya ramverket och göra detta med bred delaktighet. Denna arbetsgrupp (som kallas OEWG) har träffats en gång redan i augusti i år och kommer träffas vid ytterligare två tillfällen, i februari och i juli. Det är alltså flera olika undergrupper som kommer delta i förberedelserna på lite olika sätt, vilket gör processen lite svåröverskådlig.

Än så länge har diskussionerna varit öppna och inga beslut om mål eller ramverk har tagits. De flesta parterna har lyft behovet av en övergripande mission som ska vara lätt att kommunicera och som ska reflektera de tre övergripande målen som konventionen har.

VAD HÄNDER NU?

Nu väntar alla med spänning på att få ta del av det första utkastet till ett ramverk som de två ordförandena till den särskilda arbetsgruppen håller på att ta fram. Detta dokument kallas "zero-draft" eller nollutkast, och kommer att utgöra underlag för det första riktiga förhandlingstillfället som äger rum i februari nästa år. Detta nollutkast ska finnas tillgängligt i mitten av januari. I och med att alla EU:s medlemsländer pratar med en gemensam röst kommer förberedelserna inom EU-gruppen vara viktiga. Här är det Miljödepartementet som håller samman arbetet och de samverkar tätt tillsammans med övriga departement i Regeringskansliet och med flera myndigheter som bistår i det internationella arbetet med konventionen (Naturvårdsverket, Havs- och vattenmyndigheten, Skogsstyrelsen, Sida, Sametinget, och till viss del även Jordbruksverket). Även Swedbio under Stockholm Resilience Centre deltar i arbetet. En svensk position kommer tas fram inför mötet (OEWG2). Hur långt vi kommer med förhandlingarna på mötet återstår att se, och de svårare frågorna kommer förmodligen att komma upp igen senare i processen. I juli kommer helheten förhandlas under det tredje mötet med arbetsgruppen för att slutligen förhandlas och beslutas på partsmötet i oktober (COP 15).

Fakta: Miljömålen

Foto: Meller Dahlsrand/Sveriges riksdag.

Etappmålen

Efter att Aichimålen beslutades antogs några nya etappmål för att genomföra de globala målen i Sverige. Bland annat antogs ett etappmål om skydd av landområden, sötvattensområden och marina områden. Detta etappmål handlar om att minst tjugo procent av Sveriges land- och sötvattensområden samt tio procent av Sveriges marina områden senast år 2020 ska bidra till att nå nationella och internationella mål för biologisk mångfald. Vi når dock inte målen. Du kan läsa mer om det på www.sverigesmiljomal.se

De globala mål vi når

Den globala utvärderingen visar att vi når fyra av de tjugo Aichimålen. Det handlar om:

- delar av målet med invasiva främmande arter,
- målet om att skydda 17 % av marken och 10 % av marina områden,
- målet om att alla parter till konventionen ska ha nationella planer för biologisk mångfald,
- Nagoyaprotokollet har trätt i kraft. Nagoyaprotokollet handlar om rättvis fördelning av de vinster som uppstår vid användning av genetiska resurser.

Gran – Grann, grandios och rik

Bengt Ehnström (text)
Martin Holmer (illustrationer)

CBM:s skrift nr 115

Nu i december har boken *Gran: grann, grandios och rik* kommit från trycket. Med andra ord den perfekta julklappen!

Det är den femte boken i entomologen Bengt Ehnströms och konstnären Martin Holmers serie om svenska träd och den biologiska mångfald som är kopplad till dem. Bengt skriver engagerat om alla möjliga slags organismer som lever på och av granen under hela dess liv (och död). Precis som föregångarna om sälg, asp, björk och tall, så beskriver denna bok den mångfald som är knuten till de olika livsstadier: den unga plantan, unggran, gammal gran, nydöd gran och gammal död gran samt gran-kottens underbara värld.

Att det är en viss övervikt vad gäller beskrivningar av vedätande skalbaggar kommer kanske inte som en överraskning. Naturligtvis finns det ändå representer från andra organismgrupper, varav en del istället väljer att frossa på barren eller kottarna. Och Martins konstfulla illustrationer fångar insiktsfullt krypens karaktärer och samspel och kompletterar texten – precis som i de tidigare böckerna. Utan att avslöja för mycket så kan jag utlova intressant läsning också om ett av årets favoritämnen, granbarkborrar!

Håkan Tunón

Barträdslöparen (*Rhagium inquisitor*) är en av de vanligaste arterna som lägger ägg i nyligen döda barrträd. Larverna gnager slingrande gångar under barken. Innan den ska förpuppa sig lägger den en krans av lösgnagda vedfibrer runt sig. Dessa larvböns kan man se under barken flera år efter att arten lämnat trädet.

Att ekorren (*Sciurus vulgaris*) satt i granen och skulle skala kottar fick man lära sig under sina första skolår. Är det ett rikt kottår ligger mängder av skalade kottar under träden. Blir det år med brist på grankottar kan ekorren på vårintern i stället bita av massor av granskott på jakt efter blomknopparna i toppen på granarna.

Illustrationer: Martin Holmer

Naturvägledning i Norden. En bok om upplevelser, lärande, reflektion och delaktighet i mötet mellan natur och människa

Nordiska ministerrådet

Ur boken:

"Bra stövlar är viktigt. Men ofta blir en eller två [barn] blöta om fötterna. Då är de extra sockarna i väskan bra att ha. Det är aldrig lätt att lära om man är våt och kall!"

"Med bas i kommunikationspsykologisk teori visar han [Sam Ham] hur det som kan göra interpretationen till mer än underhållning och faktaöverföring är dess förmåga att stimulera deltagare till eget tänkande."

Att inspirera och reflektera – om naturvägledning i teori och praktik

Om kommunikation mellan naturvägledare och deltagare på plats i våra landskap, handlar den nya boken *Naturvägledning i Norden*. Det är en ny bok som lyfter naturvägledningens potential och inspirerar till mer och ännu bättre upplevelser i Nordens natur- och kulturlandskap. Boken har tagits fram av SLU Centrum för naturvägledning i samarbete med nordiska kollegor.

vård och omsorg – alla som törstar efter kunskap om förståelsen för relationen mellan människa, naturen och kulturlandskapen har något att hämta, ur denna i både ord och bild informativa och vackra bok.

Bokens fem kapitel handlar om naturvägledningens historia, sammanhang och metoder, naturvägledarskap, strategiskt arbete och naturvägledning som lärande för hållbar utveckling.

Bakom boken står Centrum för naturvägledning vid Sveriges lantbruksuniversitet (SLU), Skovskolen vid Köpenhamns universitet, Miljödirektoratet och världsarvet Røros i Norge samt utbildningsinstitutet SYKLI i Finland. Alla redaktionsmedlemmar är engagerade i utbildning och i naturvägledningens utveckling och potential.

Boken ges ut på svenska, engelska, danska, finska och norska och kan beställas, laddas ned som PDF eller läsas online hos Nordiska ministerrådet: www.norden.org

Naturvägledning i Norden vänder sig till alla som är intresserade av hur naturvägledningen kan bidra till en hållbar framtid och naturvård. Utbildare, forskare och naturvägledare från hela Norden skriver här om naturvägledning i teori och praktik. Aktiva naturvägledare, studenter vid högskolor och universitet, lärare, personal och offentlig natur- och kulturmiljöförvaltning och organisationer inom miljövård och friluftsliv, näringsutövare inom naturturism, personer inom skolor, folkhälsa,

Illustration: Fredrik Saarikoppel

Ansvaret för biologisk mångfald

Vem har ansvar för att minska förlusten av biologisk mångfald? Eller för att kompensera för den förlust som redan är gjord? Det finns en latent ansvarskänsla hos många av oss, men samhällsstrukturer och brist på insikt över lägets allvar, gör det svårt för många att genomföra en nödvändig omställning. Här finns olika sätt att resonera om vem som bär ansvaret för att minska artförlusten.

”Det finns ingen gräns för var och ens ansvar”, sa en internationell filosof nyligen på ett seminarium om biologisk mångfald och ansvar. Ansvaret för biologisk mångfald är framåtsyftande och grundas i att vi alla – oberoende av vilka vi är och var vi befinner oss – får och tar del av de nyttor och ekosystemtjänster som biologisk mångfald bidrar med. ”Vi kan också var och en ställas till svars för våra handlingar, vilket sällan händer när det gäller handlingar som skadar den biologiska mångfalden”, sa samma filosof.

När det gäller klimatförändringarna är det många i Sverige idag som uppfattar att de har ett eget ansvar och handlar därefter – genom att inte äta för mycket rött kött, att flyga mindre, att äta lokalproducerat, med flera åtgärder. Det finns också internationella samt nationella politiska initiativ i form av Parisavtalet och nationella mål om att fasa ut fossila bränslen. Samhället i stort är intresserade av att ta del av den uppdaterade kunskap som FN:s klimatpanel IPCC levererar om tillståndet för klimatförändringen och dess konsekvenser – den ökade medeltemperaturen på jorden och isar som smälter, ökad andel bränder och stormar med mera. En stor del av världen förstår att vi står inför behovet av en stor samhällsomställning för att klara att hålla nere den ökande medeltemperaturen på jorden. Det verkar som vi i stort förstår vårt ansvar för klimatet. Men hur ser det ut med vårt ansvar för den biologiska mångfalden?

Foton: Annika Borg

TEXT: TUIJA HILDING-RYDEVIK, PROFESSOR OCH FÖRESTÅNDARE CBM, OCH TORBJÖRN EBENHARD, FORSKNINGSLEDARE OCH STF. FÖRESTÅNDARE CBM

ATT TRANSFORMERA SAMHÄLLEN OCH MÄNNISKOR – IPBES FÖRSLAG

IPBES globala kunskapssammanställning av läget för biologisk mångfald i världen, med dess sammanfattning för beslutsfattare, samt den fördjupade utvärderingen av de svenska miljömålen visar

att situationen för biologisk mångfald är mycket allvarlig.

Slutsatsen i den globala IPBES-rapporten är att mer grundläggande, transformativa, samhälleliga och individuella förändringar krävs för att bryta denna allvarliga trend. Och att detta är möjligt säger man också – framför allt genom fem åtgärder som kan fungera som hävstänger, och att satsa på nyckelfaktorer för att hävstångarna ska lyckas (se mer om dessa i artikeln av Mike Jones i detta nummer): (1) reformerade styrmedel; (2) samarbete mellan sektorer; (3) förebyggande miljöarbete; (4) beslut som skapar resiliens genom att beakta komplexitet och osäkerhet; och (5) höjd status för miljölagstiftning och -politik. Och att dessa har störst sannolikhet att lyckas om de riktas mot nyckelfaktorer som: synen på vad ett gott liv är; den sammanlagda konsumtionen och avfallsproduktionen; mobilisering av människors latent ansvarskänsla; ojämlikheter; rättvis och inkluderande naturvård; osynliggjorda miljökostnader (externaliteter); teknologisk innovation och investering; samt utbildning, kunskapsuppbyggnad och kunskapsdelning.

LATENT KÄNSLA FÖR ANSVAR

Men vem bär då ansvaret för att genomföra denna nödvändiga samhälleliga transformation? I samhällets allmänna medvetande är förlusten av biologisk mångfald och dess konsekvenser betydligt mindre kända än hotet från klimatförändringarna, och vi ser ännu inte samma utbredda ansvarstagande bland enskilda, företag eller regeringar. Enligt IPBES globala rapport har många människor en latent ansvarskänsla när det gäller att bruka biologisk mångfald på ett hållbart sätt, men vi hindras från att agera ansvarsfullt på grund av samhällsstrukturer, sociala normer och brist på insikt om

Protester i "Rise for Climate march" den 27 januari 2019 utanför Europeiska parlamentet i Bryssel.

Många känner ansvar för klimatförändringarna och uttrycker det genom att till exempel demonstrera. Hur uttrycks ansvaret för förstörelsen av biologisk mångfald?

hur allvarligt läget är. Det är därför IPBES pekar ut den latenta ansvarskänslan som en nyckelfaktor.

Ett ansvar för bevarande och hållbart nyttjande av biologisk mångfald, kan tilldelas enskilda, företag, organisationer och regeringar enligt principen att den som orsakar skadan också ska vidta åtgärder för att minska eller eliminera skadan, och för att reparera skador som redan uppstått. Det är dock inte alltid lätt att avgöra vem det är som orsakar skadan på biologisk mångfald, eller ens att det uppstått en skada. Med dagens globala ekonomi kan effekterna av en ohållbar konsumtion bli synliga på platser långt från konsumenten. Illegal och okontrollerad mineralbrytning i Kongo utgör ett allvarligt hot mot den tropiska regnskogen, vattendragen och djurlivet i trakten, men den förser telekomindustrin med mineraler som används i mobiltelefoner, som vi alla har i fickan. Är det då gruvarbetaren, de kriminella gäng som kontrollerar brytningen, telekomföretagen eller vi konsumenter som orsakar skadan?

Det andra sättet skulle vara att vända på argumentet, och säga att den som har nytta av eller tjänar på en produkt, också har ett ansvar för att förstå vilka konsekvenser produktionen eller konsumtionen har på biologisk mångfald.

Ett tredje sätt att resonera när det gäller att fördela ansvar är att utgå från vem som kan göra skillnad. Den som har makten och förmågan att göra något som skulle minska förlusten av biolo-

gisk mångfald kan också ses som ansvarig för att bidra till detta. IPBES visar att insatser som görs av näringslivet, enskilda konsumenter, myndigheter och regeringar var för sig kan påverka förlusten, men det verkliga trendbrottet kommer först när alla samverkar. Ansvaret skulle därmed ligga hos alla, från enskilda till regeringar.

Inom klimatsektorn är det konceptuellt enkelt att räkna ut hur den som har ansvar för att reparera skadan ska göra detta, eftersom klimateffekten går att uttrycka i koldioxidekvivalenter. Om man orsakat ett visst utsläpp av växthusgaser, går det att räkna ut hur stor klimatkompensation som ska göras, till exempel i form av trädplantering (även om detta system också har sina betydande brister). För biologisk mångfald finns ingen gemensam "valuta", så det är inte lätt att räkna ut hur en kompensation ska se ut. Det är naturligtvis bra om den som är ansvarig för biologisk mångfald också tar på sig att reparera en skada, men det är inte alltid uppenbart hur det ska gå till. Hur kompenserar man för en utrotad djurart? Som det visades i en tidigare IPBES-rapport finns det bara möjligheter att till viss del restaurera skadade ekosystemfunktioner. Jämfört med klimatfrågan bör förlusten av biologisk mångfald främst angripas genom att ansvariga åtar sig att minska eller eliminera påverkan, snarare än att åta sig att kompensera eller återställa.

Läs mer:

IPBES 2019. *Summary for policymakers of the global assessment report on biodiversity and ecosystem services of the Intergovernmental Science-Policy Platform on Biodiversity and Ecosystem Services*. S. Díaz m. fl. (red.). IPBES-sekretariatet, Bonn, Tyskland. <https://doi.org/10.5281/zenodo.3553579>

Samhällsomställning krävs för att minska förlusten av biologisk mångfald

Isberget som metafor: Toppen av isberget representerar händelser som får de stora rubrikerna: de uppenbara tecknen på klimatförändringar, och förlusten av biologisk mångfald. Under ytan finns de långsiktiga trenderna med utsläpp, och förlust av arter och habitat. Längre ner har vi politiska och juridiska ramverk. Basen av isberget motsvarar samhällets attityder, värderingar och föreställningar.

Foto: Tobias Dahlin/Azote

De samhällsförändringar som krävs för att motverka den pågående förlusten av biologisk mångfald och den globala uppvärmningen kan verka hopplöst stora, men vi vet vad som måste göras och vi vet hur det kan göras. Nu krävs omvälvande förändringar på alla samhällets nivåer, och vi har alla verktyg som behövs.

Den mellanstatliga panelen för biologisk mångfald och ekosystemtjänster, IPBES, håller nu på att bilda en expertgrupp för att utvärdera behovet av förändring av dagens metoder för bevarande av biologisk mångfald, som ett svar på resultaten från IPBES globala rapport om biologisk mångfald och ekosystemtjänster (*The global assessment of biodiversity and ecosystem services*). Omställningsarbetet sker som ett svar på det beslut som fattades mellan parterna efter att rapporten presenterats. Rapporten framhöll särskilt den biologiska mångfaldens betydelse för människan, och hur människans aktiviteter har lett till kraftigt ökande förluster av biologisk mångfald under de senaste 50 åren. IPBES-rapporten talar sitt tydliga språk. Bevarandet av biologisk mångfald och en hållbar utveckling är inte möjliga utan omvälvande förändringar ”ekonomiskt, socialt, politiskt och tekniskt”. Ordet omställning (transformation) används här för att beskriva en omfattande förändring av samhället, i dess värderingar, målsättningar och styrelseformer.

KOMPLEXT PROBLEM

Förlusten av biologisk mångfald är ett komplext ”systemiskt” problem med flera underliggande orsaker, som kräver att människan tänker både på

bredden och djupet om de mänskliga aktiviteter som leder till förlusten av arter, habitat och hela ekosystem. Klimatförändringarna och biologisk mångfald är sammankopplade, eftersom klimatet påverkar utbredningen av populationer av växter och djur på en global skala. En samhällsomvandling som motverkar förlusten av biologisk mångfald kräver även att vi samtidigt tar hänsyn till de mänskliga aktiviteter som bidrar till den globala uppvärmningen och hur de kan förändras.

ISBERGET SOM BILD FÖR SYSTEMET

Ett sätt att betrakta komplexa system och hur de kan förändras är ”isbergsmetaforen”, som uppmanar till att klarlägga underliggande orsaker till skeenden såsom skogsbränder eller förvandlingen av regnskog till åkermark. De händelser vi ser på nyheterna är bara toppen av isberget. Under ytan finns de underliggande trenderna, till exempel den fortgående förlusten av arter och habitat. Under dessa trender ligger de politiska och juridiska ramverk som styr samhället och samspelet mellan människa och natur. Basen av isberget motsvarar samhällets attityder, med världsbilder, trosuppfattningar och värderingar, vilka utgör grunden för de lagar och statsskick som vi lever efter. Ett sådant systemperspektiv leder till slutsatsen att förlusten av biologisk mångfald och klimatförändringarna i slutändan är resultatet av hur människan (främst i industrisamhällen) ser på sin relation till naturen.

HÄVSTÄNGER FÖR FÖRÄNDRING

Donella Meadows, systemvetare och huvudförfattare till *The Limits to Growth* har föreslagit 12 hävstänger som kan användas för att skapa förändring i de system är en del av. Förändring av attityder är den kraftfullaste hävstäng, eftersom attityder avgör samhällets målsättningar, såsom ekonomisk tillväxt, och vilken politik som utformas efter dessa målsättningar. Att förändra attityderna i ett land eller ett samhälle är samtidigt den svåraste hävstäng att arbeta med, eftersom det kräver att många individer förändrar sitt beteende, till och med sin identitet.

IPBES-rapporten illustrerar hur idén med hävstänger kan användas för att förändra de ekonomiska, sociala, politiska och tekniska system som leder till förlusten av biologisk mångfald. Detta är samma system som också fortsätter att driva

på utsläppen av växthusgaser som orsakar global uppvärmning och klimatförändringar. Baserat på konceptet om hur förändring kan åstadkommas föreslår IPBES ett antal hävstänger, till exempel nya visioner av ett gott liv, och att bygga kapacitet för genomgripande omställning, som skulle kunna skapa stora förändringar.

HÄVSTÅNG + ISBERG

Karen O'Brien, professor i kulturgeografi på universitetet i Oslo, som bidragit till både IPBES och IPCC, kombinerade idén om hävstängerna med isbergsmetaforen i en presentation vid IPBES-rapportens första konferens, som en av flera olika idéer om hur vi kan åstadkomma systemförändringar. Modellen säger i korthet att för att samhället ska kunna genomföra effektiva åtgärder mot förlusten av biologisk mångfald, måste attityder, politik och handling harmoniseras. Att motverka förlusten av biologisk mångfald är därmed vars och ens ansvar, och börjar med att var och en förändrar de beteenden som bidrar till förlusten. Först därigenom blir politisk reform och effektiv handling möjlig.

Vår kunskap om hur sociala system beter sig säger oss att den enskildes handlingar är extremt viktiga. Vi vet att det leder till motstånd och konflikt om vi försöker tvinga människor att förändras. Vi vet att människor lättare når framgång om de känner sig personligen engagerade för att nå ett mål. Vi vet också att goda exempel kan ha stor påverkan - när de som förändrat sitt beteende börjar prata med andra och delar med sig av sina upplevelsers andra intryck och förändrar också sitt beteende, och går samman för att bygga en större rörelse för förändring.

De förändringar som krävs för att samhället effektivt ska kunna motverka den pågående förlusten av biologisk mångfald och den globala uppvärmningen kan verka hopplöst stora, men vi vet vad som måste göras för att skapa förändringen, och vi vet hur det kan göras. Vad som behövs nu är att människor själva engagerar sig i att ändra sin uppfattning om världen, sin plats i den och alla beteenden som bidrar till förlusten av biologisk mångfald och klimatförändringar. Forskningen antyder att 10 % av en befolkning behöver göra en förändring för att även resten snart ska följa efter. Världens framtid är i våra händer, och vad som sker härnäst beror helt på vad vi väljer att göra.

Läs och se mer:

Meadows, D. H., (1999) *Leverage points: places to intervene in a system.* (Finns på donellameadows.org)
YouTube: Sök på Karen O'Brien + IPBES Webinar on transformative change.
Karen börjar efter 8:50.

Foto: Annika Borg

TEXT: MIKE JONES, CBM

Ekonomisk tillväxt – viktigare än hållbar utveckling?

Målet om ekonomisk tillväxt, mål 8 i de sjutton hållbarhetsmål som FN identifierat, har blivit en fixering som äventyrar de andra hållbarhetsmålen. Senare års forskning understryker att vi bara kan ha ett överordnat mål: antingen hållbar utveckling eller BNP-tillväxt. Hållbar utveckling har egentligen bara två dimensioner, social och ekologisk hållbarhet.

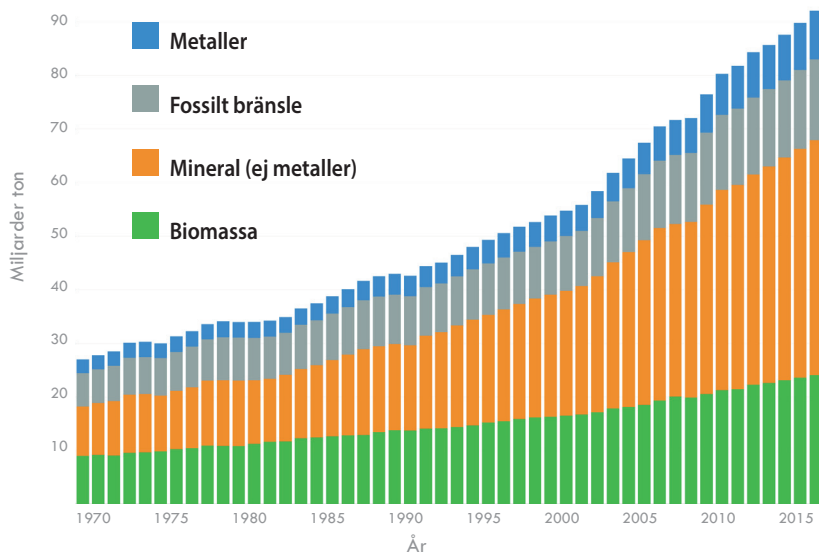
Under det senaste året har rapporter från såväl IPCC som IPBES blivit mer frispråkiga kring problemet med den globala överkonsumtionen som orsakar såväl klimatförändringar som ökad exploatering av naturresurser. Ett av huvudbudskapen från IPBES globala rapport är att en global hållbar ekonomi behöver styra bort från dagens begränsade paradigm om ekonomisk tillväxt (BNP-tillväxt). Ett annat huvudbudskap är att de största hävstångseffekterna för att skapa en hållbarhets-transformation fås om vi fokuserar på, för det första, visionen för ett gott liv (det vill säga livskvalitet snarare än BNP-tillväxt) och för det andra att minska konsumtion och avfall.

Rapporterna ger inte längre stöd åt den tidigare optimistiska strategin att vi genom innovation och teknisk utveckling kan åstadkomma en frikoppling (så kallad *decoupling*) mellan BNP å ena sidan och naturresursanvändning och utsläpp av växthusgaser å andra sidan. De globala CO₂-utsläppen fortsätter att öka, särskilt sedan 2017.

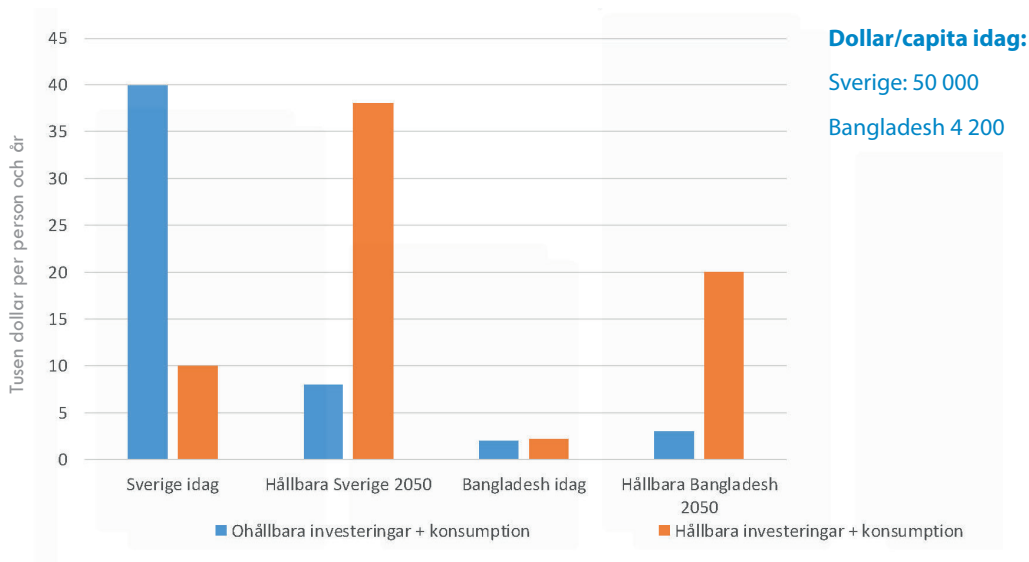
Inom EU har de produktionsbaserade territoriella utsläppen (de utsläpp som man rapporterar till UNFCCC) inom varje land stabiliserats sedan 2014 efter att sjunkit under perioden 1990–2013. I vissa regioner och under vissa perioder har forskarna noterat en absolut frikoppling, det vill säga att utsläppen minskar, men denna minskning är helt otillräcklig i relation till vad som krävs för att klara 2-gradersmålet (1,5-gradersmålet har vi ingen chans att klara längre).

KONSUMTIONEN MÅSTE NER

Naturresursanvändningen ökar kraftigt globalt (se figur här intill). Denna kurva följer BNP-kurvan med otäck precision, och även CO₂-kurvan visar stora likheter: för varje procent global BNP-ökning ökar utsläppen med 0,3–0,5 procent. Man kan hävda att detta beror på att världen inte har implementerat en grön ekonomi, som FN:s miljöprogram UNEP lanserade 2011. Det vill säga, man har inte lyckats ta bort subventionerna till fossila bränslen och andra naturresurser och ersätta dem med beskattning. EU, som är den aktör som kanske främst förordar en grön ekonomi, har i själva verket tagit ett steg tillbaka: under perioden 2002–2017 har miljöskatternas andel av BNP sjunkit från

Den globala konsumtionen av fyra grupper av naturresurser. 2017 var den 90 miljarder ton. Källa: www.materialflows.net/visualisation-centre

Fördelning mellan ohållbara och hållbara delar av Sveriges och Bangladeshs ekonomi idag och i ett framtidsscenario. Här antas att en femtedel av Sveriges ekonomi idag är hållbar, resten ohållbar eftersom hela ekonomin är fossiltung. I framtids-scenariet för år 2050 har denna fördelning förändrats enligt strategi 3 och 4 (eftersom BNP totalt sett minskat något).

2,4 procent till 2,2 procent. Utvecklingen i Sverige är ännu mer pinsam: från 3 procent 1993 till ynka 2,2 procent 2016.

Så länge framstegen i att ändra vissa institutionella *drivers* (utsläppsdirektiv, habitatdirektiv) inte åtföljs av ändrade ekonomiska drivkrafter, är det svårt att utvecklas hållbart. Mängder av naturresurser och fossil energi kommer att krävas för att bygga ut en hållbar infrastruktur globalt. Då blir det inte så mycket naturresurser och kolbudget kvar för konsumtion, särskilt inte i höginkomstländer. Detta är den nya konsensus som växer fram.

FYRA EKONOMISKA STRATEGIER

I diskussionen om ekonomisk (BNP) tillväxt, och hållbarhet kan man urskilja fyra strategier:

1. Business As Usual: Inga större regleringar behövs, fokusera istället på innovation och teknisk utveckling, då får vi decoupling och hållbar tillväxt.

2. Grön ekonomi: Grön skatteväxling och andra regleringar ger incitament till teknisk utveckling, decoupling och hållbar tillväxt.

3. Transformation: Fokusera på hållbarhets-transformationer, investera i hållbar infrastruktur och avinvestera i den fossila sektorn. Släpp BNP-tillväxt som mål. Men det gör inget om BNP ökar lite under själva omställningen,

4. Nerväxt (De-growth): Hållbar infrastruktur behöver växa men den fossila sektorn behöver krympa fortare, även under omställningsfasen. När BNP minskar behövs nya sätt att organisera arbetsmarknaden och välfärden.

Den första strategin, att regleringar inte behövs, saknar empiriskt stöd. Den andra stra-

tegin är EU:s officiella politik. Att framstegen stannat av beror på att de ekonomiska spelreglerna (drifkrafter) inte ändrats. Man har lyckats plocka de lågt hängande frukterna men kommer inte vidare. Den tredje strategin bygger, i likhet med Grön ekonomi, på grön skatteväxling men har ersatt ”hållbar tillväxt”-målet med livskvalitet, vilket IPBES föreslår. I fokus är en transformation där de hållbara delarna av BNP växer samtidigt som de ohållbara delarna krymper (se figuren här ovan). Om BNP totalt sett ökar eller minskar med några procent är sekundärt.

Den fjärde strategin tar tjuren vid hornen och hävdar att BNP i rika länder måste sjunka, dels för att nå klimat- och hållbarhetsmålen, dels för att möjliggöra att låginkomstländer ökar sina ekologiska fotavtryck (till exempel Bangladesh i figuren ovan). Alltså en radikal transformation. När BNP sjunker behövs nya sätt att minska arbetstiden och därmed produktionen. Denna forskning undersöker flexibla arbetsmarknad, arbetstidsförkortning, basinkomst, icke-vinstdrivande företag med mera.

Hållbar utveckling har egentligen bara två dimensioner, social och ekologisk hållbarhet. Ekonomin är ett viktigt instrument för att nå dessa bägge mål. Det åttonde av FN:s sjutton hållbarhetsmål (om ökad ekonomisk tillväxt) är helt onödigt, det räcker att fokusera på de övriga sexton. Mål 8 kan till och med bli kontraproduktivt om ett land strävar efter ökad BNP och detta äventyrar de andra målen.

Det är detta som de senaste rapporterna från IPCC och IPBES antligen har börjat uppmärksamma.

Läs mer:

Om globala CO₂-utsläpp:
www.iea.org/geco/emissions/

Foto: Stockholm Resilience Centre

TEXT: THOMAS HAHN

DOCENT I EKOLOGISK EKONOMI
/SAMHÄLLSVETENSKAPLIG
MILJÖFORSKNING
STOCKHOLM RESILIENCE CENTRE
/STOCKHOLMS UNIVERSITET

Naturvårdsverket om

Jakt på rovdjur, till exempel varg, regleras ytterst av EU:s art- och habitatdirektiv.

Biodiverse pratade med Marcus Öhman, chef för Viltförvaltningsenheten på Naturvårdsverket:

Foto: Naturvårdsverket

Marcus Öhman, chef för Naturvårdsverkets viltförvaltningsenhet, framhåller vikten av dialog med olika intressegrupper. Här i samtal med en grupp som demonstrerar mot vargjakt.

Årets beslut om att det inte ska ske någon licensjakt, hur vill du kommentera det?

- Anledningen var att populationen var på gränsen för gynnsam bevarandestatus, och enligt bedömningen för låg för att vi skulle kunna tillåta jakt på varg nu i vinter. Det har blivit diskussion kring detta, och det är förståeligt att det väcker upprörda känslor hos dem som påverkas negativt av vargen. Det blir en debatt kring olika aspekter, till exempel hur många vargar det ska vara, hur man ska tolka art- och habitatdirektivet eller hur man ska se på tidigare beslut. Naturvårdsverket ska ju följa de lagar, regler och styrdokument som finns. Det ska vara gynnsam bevarandestatus och den nivån ska byggas på vetenskap.

Vad är huvudtankarna med den förvaltningsmodell med licensjakt på varg som vi har idag?

- Vargen är en naturlig del av Sveriges fauna och den biologiska mångfalden enligt gällande lagar och regler. Grundläggande är att vargförvaltningen ska vara långsiktigt hållbar. I förvaltningen utgår man från en lägsta nivå för att populationen ska vara livskraftig. Den bestäms av vargens gynnsamma bevarandestatus.

Gynnsam bevarandestatus betyder att det är stor sannolikhet att populationen är livskraftig på lång sikt vilket är det som Naturvårdsverket utgår ifrån i sin förvaltning. I Sverige betyder gynnsam bevarandestatus för varg att det finns minst 300 vargar, och det ska invandra en varg varje femårsperiod som förökar sig. Det här är en siffra som forskare har kommit fram till som en lämplig nivå.

Det finns ett missförstånd ibland om gynnsam bevarandestatus. Utifrån propositionen 2013 (*En hållbar rovdjurspolitik, 2012/13:191*) var förslaget att denna nivå skulle ligga mellan 170–270 vargar. Men i samma beslut står det också att förvaltningen ska vara adaptiv, det vill säga att den måste utvärderas och omvärderas vid behov. Ett par år efter propositionen fick Naturvårdsverket i upp-

drag att se över den gynnsamma bevarandestatusen för varg, och utifrån två forskargrupperns förslag hamnade siffran på 300 vargar, som är det som gäller nu. Det är också den siffra som rapporterats till EU enligt art- och habitatdirektivet.

En central del av viltförvaltning är att kunna reglera viltet. Samtidigt som det ska vara en livskraftig vargpopulation är det också viktigt att kunna hantera situationer där vargar orsakar skador. Därför finns det skydds jakt där skadegörande individer kan jagas. När det gäller licensjakten handlar det mera om att reglera populationen i ett större område men är det för få vargar i Sverige blir det ingen licensjakt.

Det finns en hel del kritik från olika håll till licensjakt på varg. Vissa menar att det är alldeles för lite varg som skjuts, andra menar att det är för många, eller att jakt bör förbjudas helt. Vad säger du om denna kritik?

- Naturvårdsverket är Sveriges viltmyndighet. För oss handlar det om att göra bedömningar utifrån de lagar, regler och riktlinjer som vi har att förhålla oss till. Det kan handla om jaktlagen, jaktförordningen, Naturvårdsverkets föreskrifter, EU:s naturvårdsdirektiv och förvaltningsplaner. Samtidigt är viltförvaltningen adaptiv och ibland måste vi göra förändringar. Då är det viktigt att det är väl avvägda beslut. Det är av central betydelse för vår trovärdighet som myndighet. Vi jobbar mycket med kommunikation och att ha en levande dialog med olika intressen. Att nå ut är ibland en pedagogisk utmaning, men det är viktigt att kommunicera det vi gör och varför vi gör det. Vi har flera olika fora för samtal och diskussion, och försöker hålla en levande dialog med olika intresseorganisationer inklusive jaktorganisationer, brukarorganisationer, och bevarandeorganisationer. Vi har också nära samarbete med andra myndigheter som är berörda av vargfrågan, i synnerhet länsstyrelser och Sametinget.

Foto: Jörgen Wissman

TEXT: ANNIKA BORG, CBM

årets licensjakt på varg

Enligt Naturvårdsverket ligger den svenska vargstammen på gränsen till att ha gynnsam bevarandestatus. I och med att det inte skett någon tillväxt i år jämfört med förra året anser man att det inte finns utrymme för en licensjakt vintern 2020.

Vargen är fridlyst och får liksom de andra stora rovdjuren endast jagas under strikt kontrollerade former. Men för att reglera antalet vargar och förebygga skador på tamdjur och renar får skyddsjakt och licensjakt genomföras, om förutsättningarna för jakten är uppfyllda. Det är Naturvårdsverket som varje år delegerar möjligheten att fatta beslut om licensjakt på varg till länsstyrelserna i Sverige. Inför varje års beslut om delegation görs en inventering av varg i landet, som tjänar som underlag i frågan.

Vargen omfattas egentligen av det strikta artskyddet i EU:s art- och habitatdirektiv, som alla länder i EU förbundit sig att följa. Men undantag från detta skydd går att göra under vissa villkor, och det är utifrån ett av dessa undantag som Sverige bedriver licensjakt.

De första besluten om licensjakt togs av Naturvårdsverket i slutet av 2009 och 2010. Motivet för licensjakten angavs

i båda fallen vara att öka den sociala acceptansen för den svenska rovdjurspolitiken. Jakt på varg har också bedrivits med motivet att med selektiv och riktad jakt minska inavelsgraden i vargstammen. Dessa beslut har dock överklagats av diverse organisationer, och också bestridits av svenska domstolar och av EU-domstolen. Sedan dess har det fallit en rad domar i frågan om Sveriges rätt att bedriva licensjakt på varg.

Licensjakt kan bara ske så länge den inte försvårar upprätthållandet av en gynnsam bevarandestatus för artens bestånd i dess naturliga utbredningsområde. Det är alltså detta som Naturvårdsverket sett inte kan göras, genom sitt beslut att inte tillåta någon licensjakt på varg.

Länsstyrelserna kan fortfarande besluta om skyddsjakt efter varg, det vill säga jakt på varg som hotar att skada till exempel tamdjur.

Går det att komma vidare i rovdjursfrågorna?

Svaret är ja – om viljan finns

Världsnaturfonden WWF har arbetat med rovdjursfrågan i Sverige i 45 år och tycker nu att det är dags att komma vidare i rovdjursfrågan och få en förvaltning och debatt som är mer balanserad och med ett mer konstruktivt tonläge. Det är en stor utmaning men inte omöjligt.

Stora rovdjur väcker starka känslor av alla slag, och ingen kan ha undgått den debatt om rovdjuren som pågått de senaste fyrtio åren. När det gäller vargen har nästan alla en åsikt i frågan och positionerna kan tyckas väldigt låsta. Det är utgångspunkten som man får jobba utifrån i arbetet med att få en acceptans för rovdjuren och rovdjursförvaltningen.

WWF anser att det nu är tid att gå vidare i dessa frågor och uppmanar alla att konstruktivt medverka till detta. Vid en genomgång av olika intressens ståndpunkter i rovdjursfrågorna är skillnaderna faktiskt inte så stora som man kan tro. Det största problemet är nog att förtroendet för rovdjursförvaltningen och -politiken är mycket lågt.

Vad är det då som gör frågan så konfliktfylld? Det är naturligtvis många orsaker bakom, såsom oro över att rovdjuren ska ta tamdjur, vad som händer med jakten på klövvilt, huruvida man får hjälp och ersättning om ett tamdjur blir slaget. För dem som värnar om rovdjuren hänger hela tiden frågan i luften: kommer rovdjuren att skjutas bort, är jakten för omfattande? Med andra ord så känner de flesta en osäkerhet när det gäller vad som egentligen gäller i nutid och på lång sikt, oavsett vilket perspektiv man kommer ifrån.

De stora rovdjurens återkomst i Sveriges natur är en stor framgångshistoria – på 1970-talet kunde nästan ingen tro att antalet stora rovdjur skulle

komma att hamna på den nivå som den är idag. Vargen fredades 1966, och då fanns endast ett fåtal individer kvar. Innan dess jagades rovdjuren hårt i Sverige, och skottpengar betalades ut för bland annat varg. Från 1980-talet började vargstammen återhämta sig. Med det följde fler och fler konflikter med människor.

Om bevarandearbetet med djuren nu är en framgångshistoria så kan man konstatera att arbetet med människorna har misslyckats. Stora djur tar plats, och när de ökar i antal kommer de i kontakt med människor och mänsklig verksamhet. Det är här problemets kärna finns. Människor har sedan dess känt en osäkerhet inför det nya läget. Det finns en förväntan att samhället ska ställa upp och skapa den trygghet som behövs för liv och verksamhet, och också kunna hantera problem som uppstår.

LÅGT FÖRTROENDE FÖR FÖRVALTNINGEN

Förvaltningen av stora rovdjur i Sverige (varg, björn, järv och lo) styrs genom jaktlagstiftningen och då i första hand via jaktförordningen. När lagen konstruerades på 1930-talet fanns få stora vilda däggdjur som rovdjur och klövvilt i Sverige. Därför var konflikterna mellan dessa djur och människor inte en stor fråga, och lagstiftningen utformades inte heller efter detta. När sedan antalet

Foto: Världsnaturfonden WWF

TEXT: MATS FORSLUND,
EXPERT, WWF

”Från 1980-talet började vargstammen återhämta sig. Med det följde fler och fler konflikter med människor.”

rovdjur började öka fanns inte något system för att hantera de möten som sker med människor och människors verksamheter, och de konflikter som kan uppstå. Förbättringar har skett under årens lopp men fortfarande saknas en tydlig linje i lagstiftningen. Det gör att människor inte känner sig sedda och hörda, och förtroendet för staten och dess rovdjursförvaltning sjunker.

Brottförebyggande rådet, Brå, publicerade 2007 rapporten *Illegal jakt på stora rovdjur*. En viktig slutsats från rapporten är att Brå anser att förtroendet för rovdjurspolitiken och rovdjursförvaltningen måste förbättras för att komma till rätta med den illegala jakten på stora rovdjur. För att öka detta förtroende krävs politiska beslut, skriver Brå.

UNDERLAG FINNS

För att ändra en lagstiftning krävs politiska beslut. Det är därför politikens ansvar att ta fram en lagstiftning som är långsiktig, förutsägbar och tydlig när det gäller rovdjursförvaltningen. Under de senaste tjugo åren har fyra rovdjursutredningar och flera omfattande riksdagsbeslut klubbats i kammaren. Vi har sett olika domstolsavgöranden på nationell och EU-nivå, mängder av vetenskapliga artiklar har publicerats både om rovdjuren och om människorna som lever med dessa och hur de upplever det. Otaliga möten har genomförts på alla tänkbara nivåer och tiotusentals debattartiklar om alla tänkbara saker som rör rovdjuren har skrivits. Få frågor är så utredda som rovdjursfrågan är och därmed bör alla underlag som behövs för politiska beslut redan finnas.

I de fyra rovdjursutredningarna har organisationer och näringsidkare varit med och tagit fram underlag och förslag till vad som behöver göras och förslagen är väldigt tydliga. Politiken har dock valt att realisera bara delar av förslagen, och det räcker inte för att få en helhet i förvaltningen och få en förvaltning som har förtroende bland dem

Foto: Torbjörn Ebenhard

som berörs av den. Politiken har därför inte heller något förtroende hos människorna.

BESLUTET FATTAT

Riksdagen bestämde år 2012 i propositionen *En hållbar rovdjurspolitik (2012/13:191)* att förvaltningsplanerna ska vara navet i förvaltningen och styra arbete och beslut i rovdjursfrågorna. I förvaltningsplanerna ska man kunna hitta alla de grunder och delar som berör själva djuren, men också de problem som kan uppkomma när stora rovdjur berör mänskliga verksamheter och hur dessa ska lösas. Beslutet har inte genomförts men WWF har identifierat det som en bra grund att börja arbeta med.

Genom att på ett och samma ställe samla alla de delar som är grunden för beslut blir hantering av ärenden och grunder för beslut tydligare för dem som lever med rovdjuren och för dem som engagerar sig i rovdjursfrågorna.

För att arbetet ska vara framgångsrikt krävs dock att alla inblandade ställer upp och arbetar för en förändring till det bättre. Regering och riksdag har ett särskilt ansvar för att komma vidare i rovdjursförvaltningen, och ge människor som lever med rovdjuren en grund att utgå ifrån. Men även organisationer och näringsidkare samt människor som är berörda eller engagerade i rovdjuren behöver ställa upp. Alla behöver engageras och engagera sig, för bara då blir alla vinnare i denna komplexa och svårlösta fråga.

Utökat samarbete

Finland ansluter till det unika arbetet för att utforska mångfalden av arter i Norge, Sverige och nu alltså även Finland. Samarbetet fokuserar på att utforska flercelliga djur, växter och svampar med särskild hänsyn till att etablera kunskap om dåligt kända arter, artgrupper och ekosystem.

Foto: Mia Maria Ronell

Finlands miljö- och klimatminister Krista Mikkonen, Miljö- och klimatminister Isabella Lövin och Norges klimat- och miljöminister Ola Elvestuen samt ArtDatabankens chef Lena Sundin Rådström applåderar det nya samarbetet.

Sverige, Norge och Finland skrev den 30 oktober under en överenskommelse om samarbete till nytta för den biologiska mångfalden i Norden. Avsikten med samarbetet är att bidra till ökad kunskap och kompetens om biologisk mångfald knutet till kunskapsuppbyggande om arter, ekosystem, deras status och insatsbehov.

Finlands miljö- och klimatminister Krista Mikkonen ser fram emot ett fruktbart samarbete.

– Det finns goda förutsättningar för att fördjupa och intensifiera samarbetet inom forskning och kunskapsdelning. Vi har goda erfarenheter från långvarigt samarbete och informationsutbyte i samband med exempelvis bedömningar av rödlistade arter. Det är tydligt att mer forskning behövs och ett samarbete kan inte vara mer aktuellt ur finsk synvinkel – jag är mycket glad att kunna berätta att förutom nya betydelsefulla investeringar för bevarande av biologisk mångfald i Finland arbetar vi med ett omfattande forskningsprogram om arter. Vi ser fram emot att arbeta tillsammans för att stärka vår kunskap och forskning, säger minister Mikkonen.

Tanken är att löpande ansvar för samarbetet i frågor om arter kommer att ligga hos ländernas respektive artprojekt eller motsvarande. Enligt överenskommelsen har varje enskilt land ansvar för kunskapsuppbyggande i enlighet med nationella riktlinjer.

Samarbetet mellan de svenska och norska artprojekten som pågått sedan tio år har hittills gett enastående resultat, med över 3 000 nya arter som hittats i Sverige och lika många i Norge, varav totalt cirka 2 000 arter är helt nya för vetenskapen. Att Finland nu går in i samarbetet ger unika möjligheter och ömsesidig nytta av att samarbeta för en kunskapsbaserad och hållbar förvaltning av den biologiska mångfalden.

– Jag är mycket glad över det utvidgade samarbetet eftersom alla tre länder delar samma artstock. Arter, kända och okända, försvinner i en skrämmande takt. Genom att samarbeta kan vi arbeta mer effektivt och snabbare, säger Lena Sundin Rådström, chef för ArtDatabanken, SLU i Sverige.

En viktig faktor är att den ökade kunskapen kommer allmänhet, förvaltning och forskning till godo och att allmänheten ges möjlighet att rapportera förekomsten av arter.

– Om vi samarbetar mellan nordiska länder och låter medborgarna delta kan vi använda respektive lands resurser mycket mer effektivt, vilket är nödvändigt och smart, säger miljö- och klimatminister Isabella Lövin.

I och med att det nu är ett samarbete mellan tre länder öppnar sig nya möjligheter att arbeta inom ramen för Nordiska ministerrådet.

Text:
Mia Maria Ronell och
Johan Samuelsson,
ArtDatabanken SLU.

Vem tycker du ska få Naturvårdspriset 2020?

Känner du till en person, organisation eller företag som gjort en enastående insats för att bevara den biologiska mångfalden? Nu har du möjlighet att lämna dina förslag till pristagare av Naturvårdspriset 2020.

Nils Dahlbeck, Carl Piper, Kerstin Johannesson, Hushållningssällskapet i Halland och Kajsa Mellbrand är några av dem som har fått priset genom åren. ArtDatabanken vill genom Naturvårdspriset främja fortsatt arbete för bevarande av biologisk mångfald.

Gå in på ArtDatabankens webbplats för att läsa mer och låt dig inspireras av tidigare års pristagare!

Foto: Mikael Wallerstedt

Karin Wägström fick Naturvårdspriset 2019 för arbetet med att bekämpa almsjukan på Gotland. Tack vare att Karin tidigt involverade markägare och lokalbefolkning, initierade kunskapsuppbyggnad och koordinerade ett kontrollprogram har almsjukan fram till idag hållits i schack.

Osäker finansiering för att rädda almbeståndet

Trots framgångsrikt arbete är finansieringen framöver osäker. Naturvårdsverket menar att åtgärderna inte hjälper, medan flera andra myndigheter anser att Gotland, tack vare kontrollprogrammet har goda förutsättningar att kontrollera almsjukan och ha ett livskraftigt bestånd av alm.

Om almen försvinner innebär det både ett akut hot för ett stort antal rödlistade arter som är knutna till alm och samtidigt en förlust av värdefull kulturmiljö.

Notera 22-23 april 2020 i din kalender! Konferensen Flora- och faunavård är träffpunkten för naturvårdare och har ett nytt tema varje år, alltid med bevarandet av den biologiska mångfalden som utgångspunkt. Program kommer i februari. Tidigare konferensen går att se i efterhand på ArtDatabankens webbplats, UR-Play och UR-Skola.

Nationalnyckel om vitmossor och björnmossor

Tillsammans med tre tidigare utgivna volymer blir Nationalnyckeln presentation av bladmossor nu komplett.

Med den nya volymen kommer också introduktionen till hela gruppen bladmossor och bestämningsnycklar till klasser och släkten. Boken kommer i mitten av december.

Bollvitmossa
Sphagnum wulfianum
Foto: Christopher Reisberg

Redaktör: Johan Samuelsson

ArtDatabanken är ett kunskapscentrum för Sverges arter och naturtyper. Vi bidrar till en hållbar förvaltning av naturresurser genom att samla in, analysera och tillgängliggöra data samt beskriva och presentera fakta om biologisk mångfald. Vi samverkar nationellt och internationellt med naturvårdsnyttan i fokus.

Vi finns liksom CBM på SLU:s campus Ultuna i Uppsala. Kontakt: ArtDatabanken, SLU, Box 7007, 750 07 Uppsala
artdatabanken@slu.se, www.slu.se/artdatabanken

Prenumerera digitalt på Biodiverse!

Med början nästa år, 2020, kommer vi kunna erbjuda en elektronisk prenumeration på Biodiverse, vid sidan om den vanliga pappersprenumerationen.

Det är många som efterfrågat möjligheten att prenumerera digitalt på Biodiverse. Nu kommer vi skapa den möjligheten, när Nyhetsbrevet Biodiverse startar. Med varje nyhetsbrev, som skickas ut vid utgivningen av varje nytt nummer, kommer vi skriva om temat för numret om och artiklarna som finns med. Länkar kommer leda direkt till www.biodiverse.se, där samtliga artiklar alltid finns, tillsammans med PDF:er av tidningen.

Allt du behöver göra för att få nyhetsbrevet om Biodiverse är att sända oss din e-postadress. Gå in på www.slu.se/biodiverse och fyll i ett formulär, eller skicka ett mejl till biodiverse@slu.se. För alla som prenumererar på papperstidningen och trivs med det, kommer det inte vara någon skillnad om du inte gör något – tidningen kommer i brevlådan precis som vanligt!

Nyhetsbrevet kommer första gången ungefär den 5 mars, inför utgivningen av nr 1/20.

Save the date:
Konferens i
mars 2020

Vi måste prata om genetisk mångfald: Hur, vad, och varför ska den övervakas?

**Heldagskonferens den 25 mars 2020, på evolutionsbiologiskt centrum (EBC),
Uppsala universitet. Ingen avgift.**

Forskare och myndigheter ger sina bilder av kunskapsläget och nuvarande verksamhet och diskuterar vägar framåt för framtida övervakning av genetisk diversitet. Arrangörer: Evolutionsbiologiskt Centrum (EBC), Uppsala universitet och SLU Centrum för biologisk mångfald (CBM).

Mer information kommer på EBC:s och CBM:s hemsidor:
www.ebc.uu.se
www.slu.se/cbm

Illustration: Fredrik Saarkoppel

Glöm inte att Biodiverse finns på webben: www.biodiverse.se. Där kan du läsa alla utgåvor, från nr 1, 1996! De finns både som webbartiklar och som pdf:er att ladda ner.

*Biodiverse-redaktionen önskar er alla en god jul
och ett gott nytt år!*

Pssst! Nästa år kommer Biodiverse få en
ansiktslyftning. Håll utkik i början på mars
efter nya Biodiverse!

Prenumerera gratis inom Sverige! Skriv till biodiverse@slu.se.
Postadress: Biodiverse, CBM, Box 7016, 750 07 UPPSALA
Läs på webben: www.biodiverse.se

